

anbringer dem ved siden af hinanden.

Synd er det eneste af, hvad der ellers udsiges om et menneske, som på ingen måde, hverken via benægtelsens vej eller via fortrinlighedens vej kan udsiges om Gud. At udsige om Gud (i samme forstand som at han ikke er endelig, altså via benægtelsens, at han er uendelig), at han ikke er en synder, er gudsbespottelse. Som synder er mennesket adskilt fra Gud ved kvalitetsens mest svælgende dyb. Og selvfølgelig er Gud atter adskilt fra mennesket ved det samme kvalitetsens svælgende dyb, når han forlader synder. Dersom det dog nemlig ellers lod sig gøre, ved en omvendt slags bekvemmelighed, at overføre det guddommelige på det menneskelige: I det kommer han evigt aldrig til at ligne Gud, i at tilgive synder. Her ligger så forargelsens yderste koncentration, hvad den lære har fundet fornødent, som netop har lært ligheden mellem Gud og menneske.

Men forargelse er den mest mulige afgørende bestemmelse af subjektiviteten, det enkelte menneske. Vistnok er det at tænke forargelse uden at tænke en forarget ikke lige så umuligt som et fløjtespil, når der ingen fløjtespiller er; men selv tænkningen må dog vistnok indrømme, at forargelse, endnu mere end forelskelse, er et uvirkeligt begreb, som først bliver virkeligt, hver gang der er en, en enkelt, som er forarget. Forargelse forholder sig altså til den enkelte. Og dermed begynder kristendommen med at gøre hvert menneske til en enkelt, en enkelt synder og nu koncentrerer den alt hvad himmel og jord kan opdrive af forargelses mulighed (kun derover råder Gud): Og dette er kristendom. Den siger så til hver enkelt: Du skal tro, dvs. du skal enten forarges, eller du skal tro. Videre ikke et ord; der er ikke videre at tilføje. "Nu

har jeg talt”, siger Gud i himlen “i evigheden tales vi ved igen. Du kan i den mellemliggende tid gøre, hvad du vil, men dommen forestår”.

En dom! Ja, det har vi mennesker jo lært, det lærer jo erfaring os, at når der er mytteri på et skib eller i en armé, så er de skyldige så mange, at man må lade straffen fare, og når det er publikum, det højtærede dannede publikum, eller folket, så er det ikke blot ingen forbrydelse, så er det ifølge avisen, på hvilken man kan stole som på evangeliet og åbenbaringen, Guds vilje. Hvoraf kommer dette? Det kommer deraf, at begrebet dom svarer til den enkelte, man dømmes ikke en masse; man kan slå folk ihjel en masse, sprøjte på dem en masse, smigre dem en masse, kort på mange måder behandle folk som fæ, men dømme folk som fæ kan man ikke, thi man kan ikke dømme fæ; om der end dømmes nok så mange, når det at dømme skal have alvor og sandhed, dømmes hver enkelt*.

*) Se derfor er Gud “dommeren”, fordi der for ham ingen mængde er, men kun den enkelte.

Når nu så mange er de skyldige, så lader dette menneskeligt sig ikke gøre; derfor opgiver man det hele, man indser, at der ikke kan være tale om nogen dom, de er for mange til at blive dømte, man kan ikke få dem eller ikke overkomme at få dem enkelte, derfor må man opgive at dømme. Og da man nu i vor oplyste tid, hvor man finder det upassende at tillægge Gud menneskelige følelser og lidenskaber, dog ikke finder det upassende at tænke Gud, som dommer, i lighed med en almindelig bir-

kedommer eller generalauditør, der ikke kan overfare en så vidtløftig sag – så slutter man: Det vil i evigheden gå akkurat ligeså.

Lad os derfor blot holde sammen, sikre os, at præsterne prædiker på den måde. Og skulle der være en enkelt, der vovede at tale anderledes, en enkelt, der var tåbelig nok til at gøre sig selv sit liv bekymret og ansvarligt i frygt og bæven, og så også at ville plage andre: Da lader vi os sikre ved at anse ham for gal, eller, hvis fornødent gøres, ved at slå ham ihjel. Når vi blot er mange om det, så er det ingen uret. Det er nonsens og antikveret, at mange kan gøre uret; hvad de mange gør, er Guds vilje. For denne visdom, det ved vi af erfaring – thi vi er ikke uerfarne ynglinge, vi henkaster ikke løse ord, vi taler som mænd af erfaring – har hidtil alle mennesker bøjet sig, konger og kejsere og excellencer; ved hjælp af denne visdom er hidtil alle vore kreaturer hjulpne op: Så skal sgu Gud også lære at bøje sig. Det gælder blot om, at vi blive mange, rigtigt mange, der holder sammen, når vi gør det, så er vi sikrede mod evighedens dom. Ja, vistnok er de sikrede, dersom det først var i evigheden, de skulle blive enkelte. Men de var og er for Gud bestandigt enkelte; ikke den, der sidder i et glasskab, er så generet, som hvert menneske er for Gud gennemsig-tighed.

Dette er samvittighedsforholdet. Ved hjælp af samvittigheden er det således indrettet, at rapporten straks følger med enhver skyld, og at den skyldige er den, der selv må skrive den. Men det skrives med sympatisk blæk og bliver derfor først ret tydeligt, når det i evigheden holdes op for lyset, mens evigheden reviderer samvittighederne. I grunden